

PROJECTE CURRICULAR

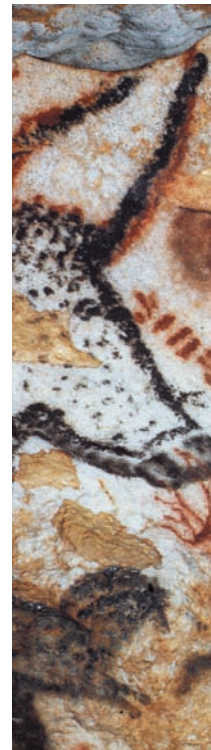
PRESENTACIÓ

Aquesta Guia Didàctica, adreçada al professor/a i amb idèntica estructura que el llibre de l'alumne/a, té una doble finalitat:

- D'una banda, presentar i justificar als professors els plantejaments del llibre, mostrar solucions a les *propostes operatives* i donar resposta a les activitats de *verificació* incloses a cada làmina. Aquestes aportacions, juntament amb els *objectius* i indicacions de *desenvolupament didàctic* que inicien cada Unitat, determinen el nivell de concreció del currículum quant a la **Programació d'Aula**.

- D'altra banda, adjuntar el Projecte Curricular centrat en el Tercer curs de Secundària Obligatòria, sabent que servirà d'instrument pràctic inicial que permetrà al professor/a definir la seva programació d'aula (ajustant-la a les característiques específiques del seu Centre Escolar) i a tots els agents educatius (direcció, professors, pares i alumnes) conèixer en cada moment on es troben els alumnes respecte al que hi ha previst, quines correccions generals s'han de plantejar i quins mecanismes d'ampliació, reforç o adaptació cal posar en marxa.

Observar. Interpretar. Expressar 3 neix com a concreció operativa del Projecte Curricular Editorial, dirigit al Tercer curs de la Secundària Obligatòria, on l'àrea d'Educació Plàstica i Visual té el repte de distribuir uns continguts importants en poques hores lectives. Els problemes de temps i espai, la varietat de materials amb què s'ha de treballar i el nombre de matèries amb les quals s'ha d'enfrontar l'alumne/a ens porta a aclarir objectius i, a més, a

programar sistemàticament allò que ha d'aprendre l'alumnat (*continguts*), en quin ordre (*seqüència*), com (*metodologia*) i amb quins mitjans (*materials*). Tots aquests elements, juntament amb l'explicació dels criteris d'avaluació, configuren el Projecte Curricular que presentem en les pàgines següents.

Cal tenir en compte que l'èxit del procés d'ensenyament-aprenentatge depèn, en gran manera, del fet que qui ha de conduir aquest procés aclareixi prèviament els objectius i programi amb antelació les seves actuacions d'aula. Les capacitats que aquest llibre es proposa desenvolupar en els alumnes es manifesten en la direcció d'un conreu analític i exploratori, i una comprensió, cada vegada més àmplia, de les imatges i formes de l'entorn, a fi d'aconseguir arribar a elaborar criteris personals que permetin un tipus de pensament creatiu.

El professor/a ha d'actuar com a element catalitzador i dinamitzador, plantejant una àmplia gamma de situacions que ajudin l'alumne/a a relacionar els continguts, els objectius i els temes transversals, en cada cas. Sovint, entre l'educador/a i l'alumne/a s'estableixen estretes relacions que han de ser emprades en benefici de l'estudiant/a. El professor/a, amb la seva discreta però activa presència, fa possible que l'alumnat adquireixi hàbits de treball, ordre, perseverança, estima per l'obra ben feta, respecte al treball propi i aliè, etc.; en definitiva, aconseguix la finalitat que persegueix: fer més espontània, autèntica i creativa la seva expressivitat gràficoplàstica.

1 CARACTERÍSTIQUES I PLANTEJAMENT

L'Educació Plàstica i Visual neix de la necessitat de potenciar en l'estudiant la capacitat de comprendre els estímuls visuals que rep, i expressar-se, alhora, a través dels seus propis missatges visuals. En definitiva, l'Educació Plàstica i Visual introdueix l'alumne en un món de comunicació especialment ric i variat.

El punt de partida cap a l'adquisició d'aquest mitjà de comunicació (el llenguatge plàstic i visual) ha de ser la realitat quotidiana, tant la que proporciona la naturalesa, com la desenvolupada per l'home: premsa, cinema, televisió, imatge digital, etc.

Com qualsevol altre, el llenguatge plàstic requereix dos nivells consecutius: *saber comprendre-saber veure-hi* i *saber expressar-se-saber fer*. Dit d'una altra manera, saber **observar** la realitat, saber **interpretar** el seu significat i saber **expressar** les reaccions i sentiments que aquests dos processos anteriors ens proporcionen.

Saber veure-hi és un procés físic i psíquic. Primerament es rep un estímulo físic des de l'exterior, que dona pas a una sensibilització i una comprensió racional d'aquest estímulo.

El *saber fer* es desenvolupa a partir del *saber veure-hi* i es manifesta de dues maneres: l'expressió i la representació. Tant per a l'expressió com per a la representació es necessita una eina o instrument.

En l'ensenyament del llenguatge plàstic i visual és primordial incentivar la capacitat creadora de l'estudiant, la seva iniciativa i l'espontaneïtat. El professor ha d'indicar propostes de conducta curtes i clarament exposades que permetin que l'alumne aprofundeixi lliurement en aquest llenguatge.

Ja en el Primer curs de Secundària comença el procés de sensibilització davant els valors visuals i plàstics de l'entorn. És necessari partir de missatges concrets, en els quals s'hauran de reconèixer els seus elements constitutius per mitjà d'una anàlisi precisa que augmenti les *capacitats perceptives*.

Al mateix temps, es tractarà que l'alumne descobreixi, pas a pas, les possibilitats expressives de l'entorn i les interpreti, la qual cosa beneficiarà la seva *capacitat creativa*.

D'altra banda, també es procurarà que l'alumne es familiaritzi amb els mitjans i les destreses necessaris per a la seva *expressió plàstica*.

En el Tercer curs de Secundària, l'objectiu és aprofundir en la capacitat de percepció, analitzant l'entorn natural i cultural per sintetitzar, de forma creativa i personal, els seus principals elements constitutius seguint un procés creatiu personal.

La naturalesa de l'àrea permet establir unes bases conceptuals comunes mitjançant tot l'ensenyament secundari proporcionant continuïtat en el tractament dels continguts, de manera que l'alumne pugui relacionar els que són nous amb els que ja ha après i experimentat. Per això, els blocs de continguts es mantenen en tots els cursos i presenten una clara estructuració de la sintaxi

dels llenguatges plàstics, a fi d'ajudar a desenvolupar les capacitats i destreses de l'àrea.

Tot i que els continguts són bàsicament conceptuals, com que és una àrea de procediments, l'aprenentatge dels conceptes es farà a través de la metodologia adequada, de manera que guanyarà importància el coneixement i l'ús de les possibilitats que ofereixen les instal·lacions actuals juntament amb les noves tecnologies.

A més, serà primordial fomentar el desenvolupament de les qualitats de l'individu d'una manera liberal per afavorir la varietat de resultats. Així, doncs, l'alumne prendrà consciència de la necessitat de respectar l'obra aliena, encara que no coincideixi amb els seus gustos personals.

Finalment, és aconsellable estimular l'intercanvi d'idees a l'aula per assolir el desenvolupament de la sensibilitat envers el fet artístic, preferentment per mitjà de l'obra dels grans artistes de la història de la humanitat.

2 OBJECTIUS GENERALS

Considerant que la relació dels alumnes amb l'entorn gràficoplàstic i visual s'estableix en les dues coordenades *saber veure-hi* i *saber fer*, cal incidir en el fet que per poder arribar al *saber fer* és necessari disposar d'un coneixement mínim de tècniques, recursos i capacitat elemental de percebre visualment i d'assimilar conceptes, per poder passar posteriorment a desenvolupar un determinat grau de destresa.

Els objectius generals fixats han de reflectir l'aprenentatge d'una sèrie de continguts bàsics, des del punt de vista d'una cultura perceptiva i unes capacitats expressives, en el marc d'una formació integral.

L'ordre seqüencial dels objectius no pretén ser rígid; tan sols procura reflectir les capacitats que desenvoluparan els alumnes i les alumnes. El seu plantejament s'articula en la relació següent:

1. Observar, percebre, interpretar de forma crítica les imatges i les formes de l'entorn i ser sensible a les seves qualitats plàstiques, estètiques i funcionals.
2. Apreciar els valors culturals i estètics –identificant, interpretant i valorant els seus continguts– i entendre'ls com a part de la diversitat cultural, i contribuir a respectar-los conservar-los i millorar-los.
3. Reconèixer el caràcter instrumental del llenguatge plàstic i visual com a mitjà d'expressió en ell mateix i per la seva utilitat per a altres àrees de coneixement, atesos els seus valors descriptius, d'espai, comunicatiu, metodològics i experimentals.
4. Expressar-se amb creativitat, mitjançant les eines del llenguatge plàstic i visual i saber relacionar-les amb altres àmbits del coneixement.
5. Utilitzar el llenguatge plàstic per representar emocions i sentiments, vivències i idees, i contribuir així a la comunicació, la reflexió crítica i el respecte entre les persones.

6. Utilitzar els diversos materials, les tècniques i els procediments bàsics adequats per generar imatges, i valorar-ne la creativitat, els hàbits d'observació, la precisió, el rigor i la pulcritud, així com l'esforç i la superació de les dificultats.
7. Representar cossos i espais simples usant la perspectiva, les proporcions i la representació de les qualitats de les superfícies i el detall, de manera que siguin clars i eficaços per a la comunicació.
8. Observar i descriure gràficament les formes i els objectes de l'entorn natural, urbà i domèstic, captant el caràcter i la disposició de les parts en el conjunt i evidenciant la constància de l'escriptura sobre l'aparença; tot això en funció de l'espai i del punt de vista adoptat.
9. Planificar i reflexionar, individualment i col·lectivament, sobre el procés de producció d'una obra, partint d'uns objectius prefixats, i revisar i valorar, al final de cada fase, el seu estat d'assoliment.

3 CRITERIS GENERALS D'AVUACIÓ

L'avaluació com a part del procés d'ensenyament / aprenentatge es desenvolupa durant aquest procés de manera contínua, individualitzada i integradora.

Els criteris d'avaluació que a continuació s'enuncien són conseqüència evident dels objectius generals que s'han indicat abans i, en conseqüència, contenen le exigències mínimes de l'àrea quan finalitza en aquest Tercer curs l'obligatorietat de la matèria.

1. Identificar els elements constitutius essencials (configuracions estructurals, variacions cromàtiques, orientació d'espai i textura) d'objectes i/o aspectes de la realitat.
2. Representar objectes i idees de forma bi o tridimensional aplicant tècniques gràfiques i plàstiques i aconseguir resultats concrets en funció d'unes intencions pel que fa als elements visuals (llum, ombra, textura) de la relació.
3. Diferenciar i reconèixer els processos, les tècniques, les estratègies i els materials en imatges de l'entorn audiovisual.
4. Elaborar projectes de creació visual i cooperatius i participar-hi, aplicant-hi les estratègies pròpies i adequades del llenguatge visual i plàstic.
5. Produir creacions plàstiques seguint el procés de creació i demostrant valors d'iniciativa, creativitat i imaginació.
6. Triar els materials més adequats i disposar-ne per elaborar un producte visual i plàstic basat en uns objectius prefixats i en l'autoavaluació contínua del procés de creació.
7. Diferenciar els diferents estils i les tendències de les arts visuals a través del temps i atenent la diversitat cultural.

4 OBJECTIUS ESPECÍFICS, TEMPORITZACIÓ I CRITERIS D'AVALUACIÓ PER UNITATS DIDÀCTIQUES

Els continguts per al Tercer curs d'Educació Secundària s'han distribuït en quinze Unitats didàctiques, organitzades en cinc blocs temàtics.

Cada UD presenta, en la pàgina d'entrada, els **objectius** perseguits i el **desenvolupament** suggerit per assolir-los, juntament amb la temporització prèviament necessària.

Per als **continguts** i **mètodes de treball** es destinen entre tres i cinc pàgines per UD. La informació bàsica s'acompanya d'observacions de la realitat per mitjà d'imatges fotogràfiques, treballs d'artistes i dibuixos i il·lustracions gràficoplàstiques. En l'última pàgina s'inclou un **vocabulari** amb termes d'ús poc comú per als joves, però fonamentals per a la correcta comprensió dels conceptes explicats.

Paral·lelament a la transmissió i recordatori de conceptes, es plantegen variades i flexibles **propostes operatives** en les quals l'alumne pot exercitar els coneixements adquirits, mirant de potenciar sempre la seva capacitat d'observació, interpretació i expressió. En el revers de cada làmina es plantegen diverses activitats de **verificació** amb preguntes i moments operatius.

L'aprenentatge ha de ser fruit d'una intensa activitat per part de l'estudiant basada en l'observació, la relació entre els coneixements, l'anàlisi i la seva comprovació, i l'intercanvi de punts de vista.

El plantejament general del curs respon a la sistematització següent d'UD organitzades en cinc blocs:

L'ART I LA TÈCNICA DE PERCEBRE LA IMATGE

UD 1. Percepció i il·lusions òptiques

OBJECTIUS

- Conèixer els aspectes i mecanismes de la nostra percepció visual, tant en l'aspecte fisiològic com en el mental.
- Reconèixer i experimentar l'existència de les constants perceptives: forma, mida i color.
- Saber reconèixer les figures impossibles i il·lusions òptiques, com també expressions artístiques basades en jocs visuals, com l'Op-art.
- Desenvolupar la curiositat i l'esperit analític.

TEMPORITZACIÓ

S'han de dedicar **1 o 2 sessions** de treball per portar-la a terme.

CRITERIS D'AVALUACIÓ

- Verificar si es perceben significativament les imatges (forma, mida, color, etc.).

- Verificar si es coneixen quines funcions té el cervell i per què es perceben il·lusions òptiques.
- Comprovar que l'estudi de la imatge desenvolupa la capacitat expressiva.

UD 2. Els llenguatges visuals

OBJECTIUS

- Saber definir què és el llenguatge visual i conèixer els elements que el configuren.
- Determinar les propietats i els àmbits de diferents llenguatges visuals.
- Reconèixer els llenguatges a través dels quals les imatges comuniquen.
- Desenvolupar el sentit crític davant la publicitat, la televisió, la comunicació multimèdia i les arts.

TEMPORITZACIÓ

Perquè l'alumne pugui assimilar aquests conceptes i practicar-los en les propostes, cal destinar de **5 a 6 sessions** de treball per desenvolupar-ho.

CRITERIS D'AVALUACIÓ

- Distingir i analitzar els elements lingüístics bàsics de la varietat d'imatges pròpies dels mitjans de comunicació visual, segons l'organització dels factors configuratius i expressius que intervenen en el conjunt.
- Saber diferenciar les diverses maneres de conjugar els elements formals en la interpretació del tema.
- Distingir i valorar la relació entre els factors expressius (color, llum, textura) i la comunicació del contingut.
- Indagar els diferents sentits que pot tenir un determinat missatge visual procedent de l'ambient pròxim, segons la funció que tingui, la intencionalitat, l'expressivitat, etc.

ELEMENTS CONFIGURATIUS DEL LLenguatge VISUAL

UD 3. Signes, formes i textures

OBJECTIUS

- Saber explicar el concepte de signe i textura en el llenguatge visual.
- Reconèixer i realitzar signes, formes i textures gràfiques, pictòriques i plàstiques.
- Analitzar les textures presents en el nostre entorn i en el món de l'art.
- Prendre consciència de l'expressivitat de les textures en la creació de composicions pròpies tridimensionals impossibles en la realitat.

TEMPORITZACIÓ

La programació d'aquesta unitat didàctica requereix de **3 a 4 sessions**.

CRITERIS D'AVALUACIÓ

- Verificar el grau d'assimilació dels conceptes de signe, forma i textura, i si s'han utilitzat adequadament els seus valors expressius.
- Detectar el nivell de consecució d'estratègies pròpies quant a la representació de la forma utilitzant signes.
- Saber diferenciar i identificar les diferents textures superficials (tàctils o visuals, orgàniques o geomètriques i naturals o artificials), analitzant el procés de generació de cadascuna d'elles.
- Valorar la realització de textures d'ideació pròpia com a mitjà d'afirmació de la personalitat i interiorització del contingut.

UD 4. Llums i ombres

OBJECTIUS

- Saber observar i analitzar el comportament de la llum sobre les formes corpòries.
- Descriure la llum i les ombres com a elements que suggereixen l'efecte de volum.
- Reconèixer els diferents tipus d'il·luminació sobre diferents models, valorant-ne les qualitats expressives.
- Desenvolupar destreses amb l'elaboració de propostes en colors acromàtics o colors neutres (blanc, negre i gamma de grisos).

TEMPORITZACIÓ

S'han de dedicar de **4 a 5 sessions** per completar el desenvolupament teòric i pràctic de la unitat.

CRITERIS D'AVALUACIÓ

- Verificar el grau de comprensió dels diferents tipus d'il·luminació (natural o artificial, directa o reflectida, zenital o inferior, etc.) i dels seus variats valors simbòlics i expressius.
- Comprovar la correcta assimilació del concepte de clarobscur i de la seva utilització en la creació d'efectes de tridimensionalitat.
- Valorar la comprensió de la influència que té l'estudi de la llum en les obres artístiques.

UD 5. El color i la seva manipulació

OBJECTIUS

- Conèixer els comportaments del color llum i el color pigment (matèria).
- Manipular la mescla de colors partint dels primaris.
- Controlar, amb destresa, les variacions de to, lluminositat i saturació.
- Analitzar de manera crítica l'ús dels colors complementaris en el nostre entorn i en l'art.
- Reconèixer i valorar en el color les qualitats estètiques, funcionals i psicològiques.

TEMPORITZACIÓ

La unitat didàctica s'ha estructurat perquè es desenvolupi en **4 o 5 sessions**.

CRITERIS D'AVALUACIÓ

- Tenir coneixement clar i precís de les teories vigents respecte a la naturalesa de la llum.
- Comprendre en què es fonamenten els conceptes de "síntesi additiva" (color llum) i "mescles subtractives" (color pigment o color matèria).
- Saber obtenir mescles pigmentàries complexes (ocres, bruns, fúcsies, tons pastel, etc.) utilitzant el cercle cromàtic i un model espacial com a esquemes auxiliars lògics en l'ordenació del color en el pla i en l'espai, respectivament.
- Comprendre el contingut expressiu i simbòlic dels colors en les diferents cultures.
- Valorar els procediments i les tècniques emprats en els treballs portats a terme.

LA GEOMETRIA COM A SUPORT DEL PROCÉS CREATIU

UD 6. Elements, llocs geomètrics i distàncies

OBJECTIUS

- Saber fer servir, correctament i amb precisió, els instruments de dibuix geomètric.
- Comprendre el lèxic i les característiques dels diversos elements que constitueixen les formes geomètriques: tipus de línies, conceptes de paral·lelisme i de perpendicularitat, tipus d'angles, distàncies, etc.
- Raonar el concepte i l'existència de llocs geomètrics fonamentals que indueixen a fer més fàcil el procés creatiu.
- Saber aplicar els traçats bàsics que generen les construccions i figures geomètriques elementals.

TEMPORITZACIÓ

L'explicació dels conceptes teòrics i la realització dels exercicis pràctics han d'ocupar entre **5 i 6 sessions**.

CRITERIS D'AVALUACIÓ

- Valorar la correcta assimilació dels conceptes geomètrics fonamentals: punt, línia, angle, paral·lelisme, perpendicularitat, circumferència, mediatriu, bisectriu, etc.
- Saber conjugar el món de les formes geomètriques amb el de les formes de la naturalesa que, malgrat que rivalitzen entre elles, es complementen.
- Considerar l'ús dels conceptes apresos en la realització de dissenys i en la resolució de problemes senzills.
- Valorar la precisió i el rigor amb què s'han de fer servir els instruments de dibuix: escaire, cartabó i compàs.

UD 7. Anàlisi de les formes bàsiques

OBJECTIUS

- Conèixer les característiques i propietats dels triangles i quadrilàters, com també dels punts i rectes que hi són notables.
- Saber analitzar i construir les figures geomètriques bàsiques: triangles i quadrilàters.
- Entendre la circumferència com una de les figures més admirades de tots els temps per la seva singular perfecció i l'important paper que té en el camp de la tècnica i en el món de l'art.

TEMPORITZACIÓ

La UD, concebuda per ser impartida en un màxim de **4 sessions**, pretén recordar les característiques, propietats i possibilitats d'aquestes tres formes fonamentals. Per això, es destina una pàgina teòrica per a cada forma, amb la finalitat d'agrupar conceptes i procediments.

CRITERIS D'AVALUACIÓ

- Comprovar si s'ha après a representar la forma de manera objectiva per mitjà del raonament lògic i la utilització de la geometria plana.
- Estimar si el coneixement de les formes geomètriques fonamentals i les aplicacions que tenen han enriquit la seva capacitat expressiva i la perspectiva cultural.
- Valorar l'exactitud i la cura en la presentació final dels treballs.

UD 8. Polígons regulars i xarxes modulars

OBJECTIUS

- Apreciar la importància que té la geometria de les formes poligonals per a l'estudi de l'estructura interna dels objectes.
- Conèixer i aplicar els diversos traçats que porten a dividir la circumferència en parts iguals i, en conseqüència, a poder inscriure-hi polígons regulars.
- Saber construir polígons convexos i còncaus o estrellats de costat conegut per a la seva aplicació en el disseny ornamental.
- Conèixer i valorar les possibilitats que ofereix el fabulós món de les xarxes modulars, els seus dissenys i les varietats decoratives.

TEMPORITZACIÓ

En total, s'han d'emprar **5 o 6 sessions** per completar la unitat.

CRITERIS D'AVALUACIÓ

- Comprovar si s'ha après a representar les formes poligonals regulars de manera objectiva, utilitzant els mitjans gràfics que proporciona la geometria plana.
- Valorar si el coneixement de les formes geomètriques ornamentals i les seves aplicacions en la decoració han enriquit la comprensió de determinades manifestacions artístiques.

- Valorar la destresa en l'ús dels instruments de dibuix lineal a l'hora de traçar formes poligonals, i estimar la precisió en les seves representacions gràfiques.

UD 9. Tangències i enllaços

OBJECTIUS

- Entendre que l'enllaç de línies consisteix a saber aplicar les dues propietats fonamentals que regeixen les tangències.
- Resoldre les construccions de tangències entre rectes i circumferències i d'aquestes entre si, assenyalant-ne amb precisió el punt o els punts de contacte.
- Comprendre les possibilitats que ofereixen les tangències en diferents construccions i dissenys.
- Conèixer l'existència i les característiques dels ovals, ovoides i espirals de nucli poligonal com a aplicació directa i concreta al traçat d'enllaços.

TEMPORITZACIÓ

Per comprendre correctament els conceptes teòrics i poder-los practicar en les làmines d'exercicis calen **5 sessions** de treball.

CRITERIS D'AVALUACIÓ

- Comprendre la naturalesa de les tangències i els enllaços i les seves àmplies possibilitats gràfiques.
- Avaluar la realització de dissenys en què es presenten corbes tècniques (ovals, ovoides, espirals).
- Valorar l'exactitud en els mesuraments i la destresa en l'ús dels instruments de dibuix lineal en el traçat de tangències i enllaços.

UD 10. Proporció, antropometria i escales

OBJECTIUS

- Conèixer i apreciar la importància de la proporció en els objectes de l'entorn.
- Adquirir la capacitat de comparar relacions de proporció entre les parts d'una mateix objecte.
- Desenvolupar la capacitat de relacionar formes semblants expressant el seu factor d'escala.
- Comprendre el concepte d'escala i les seves aplicacions per mesurar magnituds.
- Utilitzar la proporció en representacions gràfiques i amb finalitats expressives.

TEMPORITZACIÓ

Aquesta unitat s'ha de desenvolupar en un màxim de **4 sessions**.

CRITERIS D'AVALUACIÓ

- Detectar la capacitat de comparar formes i imatges semblants expressant-ne l'escala.
- Valorar l'interès sobre el coneixement de la proporció del cos humà i de les seves relacions amb l'entorn.

- Valorar la capacitat de descriure gràficament o plàsticament objectes i aspectes de l'entorn pròxim identificant els elements estructurals i les dimensions que els caracteritzen.

UD 11. La composició

OBJECTIUS

- Saber definir en què consisteix "compondre" i conèixer els elements que configuren la composició.
- Saber analitzar la relació entre "masses" i, a més, la relació existent amb les línies mestres de la composició.
- Reconèixer les diferents formes de compondre i les seves qualitats expressives.
- Saber explicar com el format del paper i l'encaix del tema determinen la composició.
- Saber descriure i construir diversos ritmes dins una mateixa composició de masses.

TEMPORITZACIÓ

Per completar aquests objectius s'han de fer servir, almenys, **4 sessions** de treball.

CRITERIS D'AVUACIÓ

- Valorar la identificació de seqüències rítmiques en la naturalesa i en l'art i ser capaç de realitzar composicions rítmiques a partir de models senzills.
- Valorar els efectes produïts per les formes i els colors en l'estructura de la composició.
- Estimar la capacitat d'analitzar gràficament o plàsticament objectes de l'entorn pròxim identificant els elements estructurals i compostius que els caracteritzen.

UD 12. Representació objectiva del volum

OBJECTIUS

- Conèixer les característiques generals dels principals sistemes de representació i la seva utilitat en el dibuix objectiu de les formes tridimensionals.
- Distingir i diferenciar les característiques i la utilitat dels sistemes de mesura (dièdric i acotat) i dels sistemes perspectius (axonomètric i cònic).
- Reconèixer el sistema dièdric de representació com el recurs descriptiu gràfic més adequat en el disseny industrial i arquitectònic.
- Saber representar amb projeccions dièdriques els sòlids senzills presentats en perspectiva.

TEMPORITZACIÓ

La completa adquisició d'aquests coneixements i la seva plasmació pràctica en les propostes requereix de **4 a 5 sessions** de treball.

CRITERIS D'AVUACIÓ

- Conèixer els elements fonamentals del sistema dièdric, utilitzant-ne les característiques en la representació bidimensional (vistes ortogonals).
- Verificar la capacitat espacial per visualitzar formes tridimensionals.
- Valorar la comprensió d'estructures de formes senzilles mitjançant l'observació i l'anàlisi d'imatges que representen les seves projeccions dièdriques.

UD 13. Axonometries

OBJECTIUS

- Analitzar i comprendre els fonaments de la perspectiva axonomètrica ortogonal obliqua.
- Saber construir estructures isomètriques de conjunts prismàtics cilíndrics.
- Saber utilitzar la perspectiva cavallera com a recurs gràfic de caràcter tècnic per crear sensacions de volum en la representació de cossos geomètrics i models senzills.

TEMPORITZACIÓ

N'hi ha prou amb **3 sessions** per a l'adquisició i la pràctica d'aquests coneixements.

CRITERIS D'AVUACIÓ

- Conèixer els elements fonamentals dels sistemes descriptius axonomètrics, fent servir les seves característiques per incloure la sensació tridimensional en representacions bidimensionals.
- Valorar l'elaboració de tipologies arquitectòniques originals amb l'ajuda de xarxes isomètriques.
- Valorar la construcció, en perspectiva cavallera, de mòduls i conjunts senzills a partir de vistes dièdriques, coneixent la influència de l'angle de fuga en la visualització de les diverses perspectives de l'objecte.
- Verificar la lògica de pas que permet representar cossos en perspectiva axonomètrica partint de les seves projeccions dièdriques.

UD 14. Perspectiva cònica o lineal

OBJECTIUS

- Analitzar i conèixer els elements i regles bàsiques que regeixen en la perspectiva cònica frontal o paral·lela.
- Identificar i conèixer els fonaments de la perspectiva cònica obliqua o angular.
- Saber utilitzar la perspectiva lineal com a recurs gràfic per crear sensacions de volum en la representació de cossos senzills.

TEMPORITZACIÓ

El desenvolupament de tota la UD s'ha de completar en **4 o 5 sessions**.

CRITERIS D'AVUACIÓ

- Conèixer els fonaments de la perspectiva cònica emprant-ne les característiques per aconseguir la sensa-

ció de profunditat en les representacions bidimensionals.

- Valorar i definir la profunditat dels objectes utilitzant els punts de distància i els punts mètrics per acotar la perspectiva.
- Valorar la representació i la selecció d'aspectes perceptius de les formes de l'entorn urbà i arquitectònic (fonamentalment fent ús de les formes modulars cúbiques).

PROCEDIMENTS I TÈCNiques GRÁFICOPLÁSTIQUES

UD 15. Tècniques seques i humides

OBJECTIUS

- Descriure i conèixer alguns procediments i tècniques utilitzats en els llenguatges visuals.
- Experimentar i diferenciar les diferents tècniques gràficoplàstiques.
- Observar i identificar diferents obres realitzades amb diverses tècniques per artistes de distintes èpoques i estils.

TEMPORITZACIÓ

El recordatori global de les tècniques i la pràctica de les dues propostes que integren la unitat didàctica s'ha de completar en un màxim de **4 sessions**.

CRITERIS D'AVUACIÓ

- Verificar el correcte ús i cura dels materials de dibuix i pintura.
- Valorar el coneixement, les característiques i les possibilitats gràfiques i expressives de les diverses tècniques seques i humides.
- Considerar l'ús de tècniques mixtes.
- Valorar el domini i el control dels procediments triats lliurement i emprats per a la resolució de les propostes plantejades.

5 ESQUEMA DE CONTINGUTS

El currículum del Sistema Educatiu distingeix tres tipus de continguts: **conceptes**, **procediments** i **actituds**. Tots tres són igualment importants, atès que col·laboren en l'adquisició de les capacitats assenyalades en els objectius generals de l'àrea.

En les dues pàgines següents es desenvolupen els continguts per a cada una de les quinze Unitats Didàctiques del llibre **OBSERVAR. INTERPRETAR. EXPRESSAR 3**.

C

UNITAT

Materials de dibuix i pintura

- El llapis de grafit.
- Els materials per al dibuix artístic i l'aplicació de color.
- Instruments necessaris per al dibuix geomètric.
- Materials complementaris: gomes d'esborrar, goma d'enganxar, tisores, etc.

PROCEDIMENTS

- Analitzar i distingir les variades possibilitats gràfiques dels diferents materials, tant per al dibuix artístic com per al geomètric.
- Exercitar el traçat amb diversos materials i l'ús de l'escaire, el cartabó i el compàs.

ACTITUDS

- Destresa en l'ús i la conservació dels instruments de treball.
- Interès i netedat en l'execució de les diverses tècniques que s'han d'emprar.
- Apreciació dels diferents valors expressius de cada tipus de material gràfic i els seus diversos usos.

11

Percepció i il·lusions òptiques

- La percepció visual. Característiques fisiològiques i mentals.
- L'ambigüitat visual.
- Les constàncies perceptives: forma, mida, color.
- Les il·lusions òptiques.
- L'Op-Art o Art Òptic.

- Experimentar sobre les constàncies perceptives: forma, mida i color.
- Experimentar amb formes i imatges que configuren "il·lusions òptiques" a fi de conèixer la funció del cervell en la percepció visual.
- Observar les il·lusions òptiques en l'art.

- Curiositat i atenció als processos de la visió, en els seus dos vessants: fisiològic i psicològic.
- Cerca d'explicacions a les "imatges mentals" en la percepció.
- Interès per descobrir el funcionament de les il·lusions òptiques.

17

Els llenguatges visuals

- Els llenguatges com a forma de comunicació humana.
- Els llenguatges gràfics i artístics.
- Lectura de les imatges fixes.
- Els llenguatges audiovisuals: fotografia, cinema, televisió.
- La creació en les noves tecnologies.

- Analitzar imatges publicitàries.
- Analitzar el llenguatge pictogràfic i representar ideogrames que representin o simbolitzin valors.
- Elaborar un cartell.
- Crear una pàgina d'humor gràfic o una historieta (còmic).

- Distinció dels trets propis dels diferents llenguatges visuals.
- Valoració de les fotografies, la televisió, el cinema, la premsa i el còmic com a mitjans per expressar i comunicar.
- Actitud conscient davant les suggestions de les imatges publicitàries.

25

Signes, formes i textures

- El signe com a empremta expressiva.
- El punt i la línia en l'entorn i en el món de l'art.
- La forma: naturalesa, tipus i posicions relatives.
- Textures orgàniques i geomètriques.
- Les textures en el món de l'art.

- Fer servir el punt i la línia amb diferents tècniques gràfiques per configurar imatges.
- Observar les distintes textures superficials de determinats materials i les seves possibilitats de creació per fregament i estampació.

- Sensibilització davant els efectes de relleu de les superfícies dels objectes.
- Interès per la selecció de les textures més adequades en la representació d'una forma.
- Valoració de la capacitat d'observació i de la memòria visual.

43

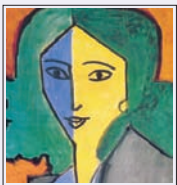
Llums i ombres

- Naturalesa de la llum: llum natural i llum artificial.
- Direcció i efectes de la llum.
- Comportament de la llum.
- Llum i to: el clarobscur.
- Captura de la llum.
- La llum en l'art.

- Estudiar i delimitar les zones de llum i d'ombra experimentant sobre fotografies o il·lustracions plàstiques amb diferents tipus d'il·luminació.
- Experimentar, amb models al natural, els efectes de llum i ombra en la creació de volums: el clarobscur.

- Apreciació de l'expressivitat que produeix la incidència de la llum sobre els cossos en el món real i de l'art.
- Curiositat per reconèixer la direcció i la naturalesa de la llum.
- Sensibilització davant el joc dels valors tonals en elements de l'entorn.

59

El color i la seva manipulació

- Estructura i llenguatge del color.
- Combinacions cromàtiques.
- Ordenació i moviment del color.
- Comportament i psicologia del color: el seu valor expressiu i simbòlic.
- Harmonies de color.
- El color en el nostre entorn.

- Manipular amb les mescles de colors.
- Experimentar amb el comportament del color quan es relaciona amb altres, treballant amb harmonies i contrastos.
- Analitzar els models de color observant-ne la variació en l'obra d'art i l'entorn quotidià.

- Curiositat i valoració del color com a element fonamental en la nostra vida.
- Disposició per explorar les pròpies possibilitats artístiques i sensibilitat per portar-les a terme.
- Estimació per desenvolupar un gust personal davant les formes i els colors.

73

Elements, llocs geomètrics i distàncies

- Gènesi d'elements i formes bàsiques.
- Elements geomètrics fonamentals: el punt, les línies rectes i corbes, els segments, etc.
- Els angles i les seves característiques.
- Llocs geomètrics bàsics.
- Distàncies.

- Traçar llocs geomètrics elementals: mediatriu d'un segment, circumferència que passa per tres punts i bisectriu.
- Aplicar el teorema de Tales per dividir un segment en parts iguals o proporcionals.
- Traçar pavimentacions poligonals.

- Suma i resta de dades de forma gràfica.
- Apreciació de la gran importància de la geometria plana com a mitjà per comprendre la realitat.
- Gust per l'exactitud, l'ordre i la netedat en les realitzacions i l'ús correcte dels instruments de dibuix.

89

Anàlisi de les formes bàsiques

- Característiques principals de les formes triangulars. Propietats i classificació.
- El quadrat i els quadrilàters. Propietats i classificació.
- Anàlisi de la circumferència i el cercle. El seu paper en el món de la ciència i en les manifestacions artístiques.

- Experimentar el traçat i raonament d'algunes construccions de triangles i quadrilàters.
- Elaborar exercicis de traçat senzill amb les tres formes bàsiques.
- Observar i analitzar el paper del cercle i la circumferència en diversos dissenys.

- Curiositat i estimació pels diferents camps en què apareixen les figures bàsiques: l'expressió artística, el disseny, l'arquitectura, etc.
- Cura, conservació i bon ús dels instruments de dibuix per obtenir resultats precisos.

103

N

G

U

T

S

UNITAT

CONCEPTES

PROCEDIMENTS

ACTITUDS

Polígons regulars i xarxes modulars

8

- Formes poligonals. Propietats.
- Divisió de la circumferència en parts iguals.
- Construcció general de polígons regulars de costat conegut.
- Polígons regulars estrellats.
- Xarxa modular quadrada i triangular.

- Observar i analitzar el creixement de formes poligonals.
- Exercitar-se en la construcció de polígons regulars de costat conegut o inscrits en una circumferència.
- Crear llaceries i composicions sobre xarxes quadrades i triangulars.

- Interès per trobar, observar i analitzar l'estructura geomètrica dels objectes quotidians.
- Cerca de solucions originals a l'hora de fer front a representacions gràfiques.
- Ús i conservació adequats del compàs, l'escaire i el cartabó.

113

Tangències i enllaços

9

- Concepte de tangència.
- Propietats i consideracions geomètriques de les tangències.
- Les tangències en el disseny.
- Enllaços en corbes tècniques: ovoides, ovals, i espirals. Propietats i característiques.

- Representar dissenys formats per enllaços de rectes amb arcs de circumferència o de circumferències entre si.
- Utilitzar traçats geomètrics en la construcció de formes tangencials.
- Realitzar dissenys compostos per corbes tècniques.

- Disposició per descobrir dissenys amb tangències i enllaços en contorns de formes corbes o en estructures de dissenys industrials o gràfics.
- Interès per aplicar les tangències i els enllaços en els dissenys propis.
- Precisió i cura en els traçats.

125

Proporció, antropometria i escales

10

- El llenguatge de la proporció.
- La semblança entre figures.
- La proporció humana: el seu estudi al llarg de la història.
- El cos humà i el seu entorn.
- Les escales. Ampliacions i reduccions.
- Escales gràfiques i escales volants.

- Observar i experimentar amb imatges per apreciar els conceptes de proporció i deformació i el seu variable sentit simbòlic.
- Construir escales volants i mesurar distàncies sobre plànols de terrenys.
- Decorar espais lliures d'un habitatge.

- Sensibilitat i interès per conèixer i investigar el sentit estètic de la proporció, especialment en àmbits propers com l'habitatge.
- Predisposició per reproduir proporcionalment imatges plàstiques, estudiant detingudament l'escala.

139

La composició

11

- Concepte de composició.
- Elements de la composició: les masses i les seves relacions, les línies mestres, estaticisme i dinamisme.
- El format en l'obra artística.
- El ritme en la composició: repetició, alternança, simetria, progressió, etc.

- Construir composicions planes –amb peces de cartolina de color– que verifiquin criteris de simetria, asimetria, pes visual i direccionalitat.
- Analitzar els equilibris i ritmes compositius simètrics en imatges gràfiques i artístiques: format i encaix.

- Valoració de la capacitat ordenadora de les formes en el pla.
- Apreciació de l'ordre seqüencial rítmic en formes de l'entorn.
- Valoració de la creativitat tot cercant solucions originals i capacitat per estudiar una escena amb deteniment.

153

Representació objectiva del volum

12

- Representació objectiva de sòlids.
- Tipus de projeccions.
- Sistemes de mesurament i sistemes perspectius.
- Vistes dièdriques d'un sòlid.
- Seccions planes en un cilindre de revolució.

- Representar vistes dièdriques de mòduls amb cares paral·leles als plans de projecció.
- Analitzar encaixos de formes senzilles.
- Analitzar i dibuixar projeccions dièdriques de cossos cilíndrics en ser seccionats per plans paral·lels als de projecció.

- Interès per l'objectivitat i l'exactitud en la representació de cossos volumètrics mitjançant les seves vistes o projeccions dièdriques.
- Valoració de la finalitat objectiva de les imatges i de la disposició normalitzada de les seves vistes.

163

Axonometries

13

- Les axonometries i les seves característiques.
- L'axonometria isomètrica.
- L'axonometria cavallera.
- Traçat de la perspectiva isomètrica.
- Traçat del cercle isomètric.
- Representació de les perspectives cavalleres frontal i militar.

- Aplicar amb precisió la perspectiva isomètrica a la creació de diverses tipologies i mòduls arquitectònics, amb finalitats de disseny pràctic.
- Analitzar les diferències en les figures representades en perspectiva cavallera en modificar-ne l'angle de fuga.

- Valoració de la capacitat espacial per visualitzar correctament formes tridimensionals.
- Valoració de la precisió, rigor i polidesa en la realització de representacions que així ho requereixin, per aconseguir resultats de gran exactitud i bellesa.

179

Perspectiva cònica o lineal

14

- La perspectiva cònica. Fonaments.
- Elements de referència.
- Tipus de perspectiva cònica.
- Altura del punt de vista.
- Punts mètrics.
- Consideracions bàsiques de la perspectiva cònica.

- Portar a terme aplicacions de perspectives còniques –frontals o obliqües– amb l'ajut de malles amb referències de fugues i distàncies.
- Observar i analitzar la perspectiva cònica emprada en diverses imatges: dissenys industrials, edificis, interiors, etc.

- Predisposició a copsar efectes de profunditat espacial (tridimensionalitat) en obres gràficoplàstiques.
- Valoració dels canvis emotius i d'aparença en volums i ambients en variar l'orientació, l'altura i la distància del punt de vista.

187

Tècniques seques i humides

15

- Les tècniques seques: llapis, llapis de colors, retoladors, ceres, pastel i collage.
- Les tècniques humides: ploma, tinta de colors i pinzell, llapis aquarellables i pintures al tremp.
- Les tècniques mixtes.

- Analitzar i experimentar amb les tècniques seques i humides per descobrir les diverses possibilitats gràfiques que tenen.
- Valorar les diferents textures que proporciona cada tècnica.
- Experimentar amb l'estampat com a recurs gràfic de gran valor expressiu.

- Cura i conservació dels materials de dibuix i pintura, per obtenir bons resultats finals.
- Sensibilitat i curiositat per conèixer les diferents possibilitats gràfiques i expressives que ofereixen les distintes tècniques seques i humides.

195

6 CONTRIBUTIÓ DE L'ÀREA D'EDUCACIÓ PLÀSTICA I VISUAL A L'ADQUISICIÓ DE LES COMPETÈNCIES BÀSIQUES

La llei d'educació (LOE) entén per «*competència*» la capacitat de posar en pràctica de manera integrada, en contextos i situacions diferents, els coneixements, les habilitats i les actituds personals adquirits.

Les competències tenen tres components: un *saber* (un contingut), un *saber fer* (un procediment, una habilitat, una destresa...) i un *saber ser o saber estar* (una actitud determinada).

L'Educació plàstica i visual contribueix a l'adquisició de diferents competències bàsiques per mitjà dels objectius (propòsits) que correlativament, en cadascuna d'elles, es relacionen:

• *Competència artística i cultural:*

- Ampliar el coneixement dels diferents codis artístics i de la utilització de les tècniques i els recursos que els són propis.
- Aprendre a mirar, veure, observar i percebre.
- Apreciar els valors estètics i culturals de les produccions artístiques.
- Experimentar i investigar amb diversitat de tècniques plàstiques i visuals.
- Ser capaç d'expressar-se a través de la imatge.

• *Competència en comunicació lingüística:*

- Aprenentatge i ús de conceptes i paraules específiques de la matèria.
- Paral·lelisme estructural entre el llenguatge plàstic i verbal.

• *Autonomia i iniciativa personal:*

- Desenvolupar estratègies de planificació, de previsió de recursos, d'anticipació i avaluació de resultats.
- Estimular l'esperit creatiu, l'experimentació, la investigació i l'autocrítica per fomentar la iniciativa i autonomia personal.

• *Competència social i ciutadana:*

- Treballar en equip i promoure actituds de respecte, tolerància, cooperació i flexibilitat.
- Adquirir habilitats socials.
- Treballar amb eines pròpies del llenguatge visual, que indueixen al pensament creatiu i a l'expressió d'emocions, vivències i idees.
- Plantejar experiències directament relacionades amb la diversitat de respostes davant un mateix estímul i l'acceptació de les diferències.

• *Competència per aprendre a aprendre:*

- Acostumar-se a reflexionar sobre els processos de treball i d'estudi.
- Portar a terme propostes d'experimentació creatives que impliquin la presa de consciència de les capacitats i recursos propis, així com l'acceptació dels errors propis com a instrument de millora.

• *Competència matemàtica:*

- Aprendre a moure's amb comoditat a través del llenguatge simbòlic.
- Aprofundir en el coneixement d'aspectes espacials de la realitat mitjançant la geometria i la representació objectiva de les formes.

• *Tractament de la informació i competència digital:*

- Reconèixer la importància de la imatge com a suport de la informació.
- Fer servir recursos tecnològics específics.

• *Competència en el coneixement i la interacció amb el món físic:*

- Utilitzar procediments relacionats amb el mètode científic com l'observació, l'experimentació i el descobriment, i la reflexió i l'anàlisi posterior.
- Introduir valors de sostenibilitat i reciclatge pel que fa a l'ús de materials per a la creació d'obres pròpies, l'anàlisi d'obres alienes i la conservació del patrimoni cultural.

Cal tenir en compte que les competències són interdependents, de manera que alguns dels seus elements s'entrecreuen o aborden perspectives complementàries. A més, el desenvolupament i la utilització de cadascuna requereix, al seu torn, les altres. En alguns casos aquesta relació és especialment intensa. Per exemple, alguns elements essencials de les competències en comunicació lingüística, aprendre a aprendre o tractament de la informació i competència digital estan estretament relacionats i junts formen la base per al desenvolupament i l'ús de la resta de les competències. De la mateixa manera, la resolució de problemes, l'actitud crítica, la gestió de les emocions, la iniciativa creativa i la presa de decisions amb avaluació del risc involucren diverses competències.

7 ATENCIÓ I TRACTAMENT A LA DIVERSITAT ENTRE DISTINTS NIVELLS

No podem oblidar el tractament a la diversitat que ha de produir-se des del moment en què es detectin diferents nivells de coneixements i d'actituds entre els alumnes. Això no obstant, la complexitat que comporta desenvolupar l'atenció a la diversitat fa necessari que siguin els mateixos centres els encarregats de regular aquesta situació cada dia més freqüent.

Perquè un llibre d'Educació Plàstica i Visual pugui contribuir a aquesta tasca, ha de tenir en compte aquesta situació real de feina, en els continguts i en les activitats pràctiques. En tots els nostres llibres i/o manuals, l'atenció a la diversitat es té present principalment en les activitats pràctiques que es proposen, les quals corresponen a tres nivells de dificultat: baixa (1), mitjana (2) i alta (3), segons els paràmetres següents:

• **Nivell de dificultat 1:** quan, amb facilitat, l'alumne pot resoldre l'activitat posant interès en la comprensió de la proposta i tenint en compte els conceptes bàsics establerts en etapes anteriors.

• **Nivell de dificultat 2:** quan l'alumne/a pot desenvolupar l'activitat tenint en compte, únicament, els conceptes estudiats en la Unitat Didàctica amb què estigui treballant.

• **Nivell de dificultat 3:** quan l'alumne/a necessiti recórrer a conceptes vistos en altres Unitats i fins i tot necessiti servir-se d'altres fonts per tal de resoldre els dubtes.

També es proposen activitats de reforç i d'ampliació compatibles amb les propostes incloses al llibre, de manera que matisin els plantejaments establerts, i els facin més senzills o més complicats segons els interessos i les necessitats.

Per tant, el professor o la professora pot triar en tot moment les activitats més adequades per a cada alumne/a, grups d'alumnes o situació particular de la classe.

En l'atenció a la diversitat convé intensificar la relació de les activitats plasticovisuals amb altres àrees, ja que l'aprenentatge a través de les imatges pot ser molt adequat per a molts.

A l'hora d'avaluar s'hauran de tenir en compte els aspectes següents :

– **Delimitació dels objectius específics a avaluar.**

– **Tipus i manera de recollida d'informació.**

– **Forma de generar criteris i judicis.**

– **Decisions al voltant de valorar la diversitat de capacitats d'alumnes que integren el grup i que, per una raó o per una altra, ofereix la realitat de l'aula.**

Amb aquestes consideracions es tracta, en definitiva, de reduir els desajustos que es produeixen en la formació dels adolescents i de fer més positiva i eficaç l'acció del professorat en l'exercici de la professió.

8 CONSIDERACIONS METODOLÒGIQUES

És inqüestionable la importància de la imatge en el món actual. Provenents de la naturalesa, els mitjans de comunicació, la publicitat o la cultura, centenars d'imatges ens arriben cada dia amb les més diverses finalitats i les més distintes configuracions. En conseqüència, si vivim en un món d'imatges en què el llenguatge de la forma resulta bàsic i, a més, configurador de l'ésser humà mateix –com a individu social–, no hi ha dubte que el principi general ha de ser el següent:

Desenvolupar en els alumnes i les alumnes les seves capacitats d'observació, imaginació i expressió plasticovisuals, preparant-los per comprendre i transmetre imatges del seu entorn natural com a part de la seva formació integral.

El disseny del curs respon a aquest principi general. Tant els continguts conceptuals com les propostes i verificacions volen ser instruments que ajudin en l'aprenentatge, l'aprofitament del temps i l'organització del treball a l'aula. Les làmines i fitxes, amb una temàtica molt orientada i una tècnica d'execució oberta a les possibilitats i actituds de cada alumne/a, evita la pèrdua de temps que comporta dictar dades i enunciats o bé repartir fotocòpies amb els plantejaments de cada activitat. D'altra banda, les pràctiques no pretenen ser exhaustives i plantegen els treballs que solen ser comuns als diferents enfocaments que pugui donar a l'assignatura cada professor/a.

A més a més de les propostes operatives –que són treballs individuals que serveixen, sobretot, per seguir les exposicions teòriques juntament amb les explicacions del professor–, és convenient plantejar activitats i projectes pràctics en equip sobre anàlisi i estudi dels elements de l'entorn, cosa que ha de generar debats a l'aula.

Des del punt de vista metodològic, el pla curricular es fonamenta en els principis següents:

- L'adequació dels continguts amb els objectius i els mitjans per assolir-los.*
- L'enfocament de les propostes operatives amb les seves activitats de verificació, de manera que proporcionin un aprenentatge actiu, atès que promouen la construcció de conceptes.*
- L'orientació significativa de l'aprenentatge, partint d'organitzadors que ajudin en l'anàlisi dels nous coneixements, com també proposant elements motivadors.*
- El plantejament d'activitats col·lectives i en petits grups, per contrastar l'elaboració i crear ac-*